

Вознесенська Олена Леонідівна,
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
старший науковий співробітник Інституту соціальної та політичної психології НАПН
України, член Ради правління ГС «Національна психологічна асоціація»,
президент ВГО «Арт-терапевтична асоціація» (Київ)

МЕДІАТВОРЧІСТЬ ПІДЛІТКІВ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ: ЗМІНИ В МЕДІАПРАКТИКАХ

Представлено часткові результати Всеукраїнського опитування в межах експерименту «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику». В опитуванні взяли участь учні 207 навчальних закладів – учасників експерименту – з усіх областей України (враховано відповіді близько 1500 учнів). Виявлено збільшення рівня медіаторчості порівняно з опитуванням 2018 року, значущі кореляції між субшкалами шкали «Рівень медіаторчості» та відповідями на питання щодо творчих медіапрактик. Збільшення медіаторчості нами пов'язується з вимушеною ізоляцією підлітків під час пандемії коронавірусу. Припущено, що зниження особистої оцінки рівня власної медіаторчості в підлітків пов'язане зі зростанням потреби в ній.

Ключові слова: медіа, медіаторчність, медіапрактики, пандемія коронавірусу.

Partial results of the All-Ukrainian survey within the experiment "Standardization of the cross-cutting socio-psychological model of mass introduction of media education in domestic pedagogical practice" are presented. Students from 207 educational institutions – participants of the experiment – from all regions of Ukraine took part in the survey (answers of about 1500 students were taken into account). An increase in the level of media creativity was discovered (compared to the results of 2018's survey). Significant correlations between the subscales of the scale "Level of media creativity" and answers to questions about creative media practices were found. We relate the increase in media creativity with the forced isolation of adolescents during the coronavirus pandemic. It has been suggested that decreasing adolescents' self-assessment of their own level of media creativity is associated with an increasing need for media creativity.

Key words: media, media creativity, media practices, pandemic covid-19.

Представлены частичные результаты Всеукраинского опроса в рамках эксперимента «Стандартизация сквозной социально-психологической модели массового внедрения медиаобразования в отечественную педагогическую практику». В опросе приняли участие ученики 207 учебных заведений – участников эксперимента – со всех областей Украины (учтено ответы около 1500 учащихся). Виявлено увеличение уровня медиаторчества по сравнению с опросом 2018 года, значимые корреляции между Субшкалами шкалы «Уровень медиаторчества» и ответами на вопросы творческих медиа-практик. Увеличение медиаторчества нами связывается с вынужденной изоляцией подростков во время пандемии коронавируса. Предполагается, что снижение личной оценки уровня собственной медиаторчости у подростков связано с ростом потребности в ней.

Ключевые слова: медиа, медиаторчество, медиапрактики, пандемия коронавируса.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційно-комунікативних технологій великою мірою зумовлює суспільні перетворення. Пандемія covid-19 стала серйозним випробуванням для всього людства, всіх галузей народного господарства, і освіти зокрема. Важливою складовою запобігання поширенню вірусу став карантин і перехід на дистанційні форми навчання. Але нові умови життя вимагають і нових копінг-стратегій подолання страхів, тривожності, пов'язаних з вірусом. Наші пошукові дослідження виявили тенденцію до зв'язку між мотивацією до медіаторності, а саме зверненню до цієї діяльності у період серйозних емоційних потрясінь (коли дуже добре, або дуже погано) та самопочуттям студентів під час ізоляції, яке стосується психологічного дискомфорту. Отже, ми припустили, що молодь несвідомо звертається до медіаторності в кризові періоди (Вознесенська, 2020).

Метою цієї публікації є часткова презентація результатів Всеукраїнського опитування в межах експерименту «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику», що стосується застосування медіаторності під час пандемії covid-19 в умовах дистанційної освіти.

В опитуванні взяли участь учні 207 навчальних закладів – учасників експерименту – з усіх областей України. Результати статистичної обробки опитування враховують відповіді близько 1500 респондентів. Математична обробка проводилася за допомогою програми SPSS. Нормальність розподілу визначалася за допомогою критерію Колмогорова-Смірнова; для визначення кореляційних зв'язків застосовувався непараметричний коефіцієнт кореляції Спірмена.

Для перевірки нашої гіпотези щодо збільшення рівня медіаторності під час пандемії covid-19 порівнюємо отримані дані з результатами всеукраїнського масового опитування, в якому взяли участь також близько 1500 старшокласників з усіх регіонів України (вибірка гомогенна за показником віку і збалансована за показниками статі та географії проживання), які брали участь

у всеукраїнському експерименті з медіаосвіти 2018 року. Математична обробка проводилася за допомогою програми SPSS (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Порівняння середніх значень показників медіаторчості та відповідей на окремі питання відповідних шкал у Всеукраїнських опитуваннях старшокласників 2018 та 2021 рр. (N=1452, бали)

Індикатори	2021 р. середнє	2018 р. середнє
Я часто пишу різноманітні історії/вірші/сценарії	1,72	2.1
Я часто створюю відео: знімаю, створюю відеокліпи на якусь актуальну тему чи відеоколажі	1,92	1,83
Я часто працюю із зображеннями: фотографіями, колажами тощо	2,22	2,4
Я часто працюю зі звуками: піснями, музикою, озвучуванням тощо	1,96	2.1
Через медіаторчність я реалізую себе.	2,04	1.76
Найбільша тяга до творчості в мене з'являється у період серйозних емоційних потрясінь, коли мені дуже погано.	2,02	2,23
Найбільша тяга до творчості в мене з'являється у період важливих емоційних переживань, коли мені дуже добре	2,15	
Найцікавішою для мене є та діяльність в Інтернеті, що приносить популярність, наприклад, отримує найбільше лайків	2,05	1.87
Найцікавішою для мене є та діяльність в Інтернеті, що приносить гроші.	2,01	1,9
Рівень медіаторчності	22,28	19,72
Активність зі створення власного контенту (середнє)	1,96	2.1
Активність з розповсюдження власного контенту (середнє)	2,12	1.67
Рівень мотивації медіаторчності (середнє)	2,05	1,92

В Табл. 1 наведено результати відповідей на ті питання, що повторювалися в обох опитуваннях, жирним шрифтом виділено показники, що мають значущі відмінності. В опитуванні треба було оцінити згоду з судженнями за шкалою Лайкерта від 1 до 5, де 1 відповідало «Так», а 5 – «Ні» (з проміжними значеннями «Скоріше так», «Важко відповісти», «Скоріше ні»). Для полегшення аналізу даних був здійснений переклад сирих балів, відповідно 1=4, 2=3, 3=2, 2=1, 1=0. Як бачимо з таблиці, під час карантину та вимушеної дистанційної освіти *активність зі створення власного контенту* підлітків зменшилася, але відмінності не значущі. Але значуще зросла *активність розповсюдження власного контенту* та *рівень мотивації медіаторчності* (застосовано медіанний тест і непараметричний критерій U-Манна-Вітні для

двох незалежних вибірок). Підлітки стали менше застосовувати літературну творчість та роботу із зображеннями, але зросла їхня мотивація до реалізації себе в медіаторчості та отримання завдяки їй популярності та соціальної підтримки.

Водночас, у відповідях на прямі питання щодо змін у застосуванні медіаторчості під час карантину підлітки підтверджують ці дані (див. Табл. 2).

Таблиця 2.

Середні значення відповідей на питання стосовно змін у застосуванні медіаторчості під час карантину (N=1452, бали, шкала від 0 до 4)

Питання	Середнє
Зазвичай я використовую медіаторчність у своїй діяльності чи дозвіллі	2,07
Під час карантину я використовував/ла медіаторчність у своїй діяльності чи дозвіллі	2,22
На медіаторчність зовсім не залишається часу при дистанційній освіті.	2,1

Отже, підлітки оцінюють свій рівень медіаторчності під час карантину як вищий ніж у звичайний час. Ми припускаємо, що таке збільшення рівня медіаторчності в самооцінках учнів може бути викликано ще й збільшенням навчальних завдань, пов'язаних з медіаторчністю.

Тепер розглянемо відповіді на питання стосовно творчих медіапрактик у звичайний час та в карантин. В опитувальнику ці питання задавалися двічі: перший – в контексті медіапрактики, другий – в контексті змін у творчих медіапрактиках (див. Табл. 3).

Таблиця 3.

Відповіді респондентів на питання стосовно змін у творчих медіапрактиках під час карантину (%)

Питання / відповіді	більше при дистанційному	менше при дистанційному	так само, не змінилося
Веду свою сторінку або щоденник	15,3	35,8	48,9
Публікую результати власної медіаторчності (фото, відео, аудіозаписи, анімацію тощо)	23,9	31,6	44,5
Публікую власні статті, відгуки, рецензії	17,1	34,2	48,7
Залишаю коментарі на сторінках соціальних мереж інших Інтернет-користувачів	23,1	29,0	48,0

Згідно відповідей респондентів, у половини з них не змінився обсяг творчих медіапрактик під час карантину, а в третини – зменшився (N=907). Цей

результат ми інтерпретуємо таким чином: в самооцінках змін у творчих медіапрактиках під час карантину старшокласники оцінюють не лише кількість медіапрактик, а скоріше співвідношення між потребою у таких медіапрактиках та можливістю їх реалізації. Карантин з його підвищеною тривожністю, побоюваннями заразитися та зменшенням чи припиненням особистого спілкування привів до пошуку нових шляхів подолання цих проблем, медіаторчість здається саме таким ресурсом, тому спостерігається потреба у збільшенні медіаторчості, але завантаження іншими медіапрактиками через дистанційні види освіти не дозволяє задовольнити цю потребу. Отже, виникає відчуття, що медіаторчості в житті стало менше.

І наприкінці розглянемо деякі важливі кореляції шкали «Рівень медіаторчості» та її субшкал.

Виявлено слабкі кореляції ($r =$ від 0,208 до 0,308) на високому рівні значущості ($p \geq 0,001$) між всіма субшкалами шкали «Рівень медіаторчості», а саме «Активність зі створення власного контенту», «Активність розповсюдження власного контенту» та «Рівень мотивації медіаторчості» та всіма питаннями щодо змін у творчих медіапрактиках (питання див. в табл. 3). Також виявлено статистично достовірний зв'язок між субшкалами шкали «Медіаторчість», а саме – «Активність зі створення власного контенту» та «Рівень мотивації медіаторчості», та мотивацією користування Інтернетом, пов'язаною з медіаторчістю, а саме – «отримати творчу наснагу, творчі ідеї» та «висловити власну думку» ($r =$ від 0,213 до 0,249, $p \geq 0,001$).

Ці кореляції цікаві тим, що підтверджують нашу думку щодо актуалізації потреби у медіаторчості під час карантину. Чим вище рівень медіаторчості, тим вище і потреба в застосовуванні медіаторчості під час карантину, як у стратегії подолання тривоги, пов'язаної з covid-19. Тому, незважаючи на те, що рівень медіаторчості згідно отриманих даних збільшився, у підлітка залишається відчуття, що він не змінився, чи зменшився. Ті підлітки, що реалізують творчі медіапрактики в своїй діяльності чи дозвіллі несвідомо

прагнули відновитися, подолати труднощі, опанувати страхи за допомогою медіаторності.

Отже, можна зробити *висновок*, що медіаторність в учнівській молоді є засобом подолання кризових періодів. Порівняно з 2018 роком під час пандемії 2020 року рівень медіаторності старшокласників підвищився: зросла активність розповсюдження власного контенту та рівень мотивації медіаторності. Аналіз результатів дослідження дозволив припустити зростання потреби в медіаторності як засобу подолання емоційних потрясінь. Таким чином, розвиток медіаінформаційної культури старшокласників медіаторними засобами сприятиме опануванню ними травматичних переживань та формуванню в молоді нових копінг-стратегій.

Список літератури:

Вознесенська, О. Л. (2020). Соціальний оптимізм в умовах карантину. В *Досвід переживання пандемії covid-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка*: матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 року «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії covid-19 і карантину». За наук. ред. М.М. Слюсаревського, Л.А. Найдьонові, О.Л. Вознесенської. Київ: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 93-97. Взято з <http://doi.org/10.33120/QERPASProceeding-2020> (дата звернення 27.11.2020).